

Nazwa instytucji

Książnica Cieszyńska

Tytuł jednostki/Tytuł publikacji

[Karta z tygodnika Lubina z artykułem o Janie Amosie Komenskym oraz o pańszczyźnie na Śląsku].

Liczba stron oryginału

2

Liczba plików skanów

2

Liczba plików publikacji

3

Sygnatura/numer zespołu

APTL 028.023

Data wydania oryginału

1924

Zdigitalizowano w ramach projektu pt.

**Archiwalia Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego -
opracowanie, konserwacja, digitalizacja, udostępnienie.
Etap IV.**

**Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego**

**Dofinansowano ze środków Ministra Kultury
i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z
Funduszu Promocji Kultury**

LUBINA

Ročník XII.

Dne 21. března 1924.

Číslo 13.

Dva mezníky v dějinách selského stavu.

K jubileu selského povstání v r. 1775 a zrušení roboty v r. 1848.)

I.

Na tento měsíc připadají dvě jubilea, která se týkají událostí v naší historii velmi důležitých. Bylo to selské povstání v roce 1775 a zrušení roboty a poddanství v roce 1848. Obě události týkaly se selského stavu, který hlavně v době povstání v roce 1775 představoval český národ. V utrpení selského stavu bylo utrpení národa a život poddaného lidu byl životem národa — ve jménu katolicismu ukrývaného. Náš národ stál si dobře v těch dobách, kdy sám si vládl, kdy nebylo v našich zemích poddanství, kdy lid byl lidem a to bylo na začátku druhého tisíciletí. Nejšťastnějším byl náš lid v dobách, kdy neznal křesťanství a katolictví, kdy měl své vlastní právní a hospodářské řády, své patriarchální právo, kdy měl půdu v rukou, kdy nebylo šlechty, pouze stateštinové jednotlivcůvů.

Vítězství Habsburků a církve katolické nad kacířskými Čechy na Bílé Hoře bylo hrotem národa. Lidu sebrána půda, vůdci zblavení lid uvřazen do nevolnictví, zbaven občanských i lidských práv a násilím, mučením obrácen na víru katolickou. Vládcové z rodu katolických Habsburků vydávali sice různé patenty, ovšem v dorozumění se stavy, se šlechtou. Avšak ty nikdy nezabývaly lid otroctví, nýbrž pouze toto otroctví upravovaly, dávaly mu právní podklad. Robot, patent z r. 1738 byl takového druhu, že šlechta, vrchnost mohly jej zcela dobře vyložit ve svůj prospěch. Jelikož vrchnost platila daně nepatrné a celé takřka berní břemeno svrženo bylo na lid, který měl sice v rukou přes polovinu půdy, avšak žádné možnosti hospodaření, byly finance státní ve stavu opravdu bídném. Za Karla VI. provedeno r. 1756 rozdělení pozemků, které bylo podkladem pro nové rozdělení herních povinností. Na základě příznání v roce 1769 určeny ze všech pozemků nové daně, které zatěžovaly pozemek poddanský 33, později 36 procenty, vrchnostenské pozemky 22 a 2 třetinami procent. Vrchnost měla ovšem příznati ke zdanění též všechny původní dávky, poplatky a roboty. Avšak tato příznání byla tak nesvědčivá, že pro státní pokladnu neměla valné ceny. Bylo to tím, že taková příznání šlechty nebyla podrobena žádné kontrole. Tím dopouštěla šlechta, že větší část daní svržena byla na nevolný lid, který měl sice jistou část půdy, avšak se svými potahy a rodinami, s dětmi od útulného dědictví musel robotovat celý boží rok na panském. Jen poněkud neúrodný rok měl za následek velký hlad v zemi a i v dobách nejlepších byly už o vánočních zásobách poddaného lidu vyčerpány. Pak bylo třeba půjčovat v vrchnosti na lichvářský úrok, každoročně přecházela tímto způsobem půda do rukou vrchnosti a zkrata poddaného selského stavu byla neodvratná. Krutá bída dostavila se po zimě roku 1769-70. Denis o tom píše ve svém spise: „Čechy po Bílé Hoře“. V zimě roku 1769-70 pozdními mrazy zničena ozim, jařina lehla, žně předchozí byly slabé. Také Sasko a Prusko

strádaly mnoho nepohodou a vrchností, aby těžily z vysokých cen, vyvážely obilí, nestarajíce se o své poddané. Před koncem roku 1770 byly sýpky vyčerpány, cena zpaternásobena. V některých krajích zuřil hlad, skutečný hlad, jako občas pustošil Rusko a Indii. Neurčitými, neúplnými a pozdními prostředky úředními dostávalo se utrpení obyvatelstva jen nedostatečné úlevy chvilkové. Zima z roku 1770-71 byla tak krutá, že ptáci hynuli mrazem a lišáky dovršily spousty. „Když by bůh uchránil tě od utrpení, jež jsme zažili, ubozí lidé, kteří museli jsme vše platit tak drazce,“ píše jeden ze soudníků. „Hlava se nám točí a je div, že jsme nezemřeli zármutkem. Mnoho lidí pojídalo trávu, svářeli ji s čimkoliv a když pojedli něco lepšího, mřeli hned.“ Chléb pekli z úlomků zeli, pyří, pilin dřevních. Zemi procházely houby žebračky. Před tímto hrotem vyhladovělců zavírali kněží své fary, páni své zámky a bohatí své domy. „A tak z toho velké nemoci povstaly, že lidé tak, jak v čas moru mřeli.“ Lidé mrtví nacházeli se na cestách a nikdo nedbal toho, ani jejich přátelé: hřbitovy nestačily, museli je na jiná místa pochovávat, což se až do dnešního dne spatřuje. (Březenické paměti ze 17. a 18. století.) Marie Terezie dala tenkrát dovážeti obilí z Uher, avšak to vše pro hladem zničený poddaný lid nepostačilo. Též roku 1771 byla úroda v Čechách, ve Slezsku a větší části Moravy úplně zničena dlouhotrvajícími dešti.

Ve Slezsku vzbouřilo se obyvatelstvo už v roce 167. Na rozkaz z Vídně vyšetřoval poměry poddaného lidu rada král. slez. úřadu A. Locella, který pak pověřen byl založením seznamu všech závazků poddanských i vrchnostenských, upravujících poměr mezi vrchností a poddanými. Tyto seznamy, které byly podkladem t. zv. urbářského práva, jmenovaly se Urbáře a jakž takž uspokojily lid pro nejbližší dobu. Když v Čechách a na Moravě nebraly poměry obrát k lepšímu, došla Marie Terezie, císař Josef i někteří členové Státní rady k přesvědčení, že třeba nezbytně postupovali zde podobně jako ve Slezsku byla zřízena komise, urbářská komise k sepsání podobných závazných nařízení pro Čechy a Moravu, jako byla komise Locellova ve Slezsku. Avšak odpor pánstva, stavů, jednání komise zmařil a vše zůstalo při starém. Císař Josef II. psal do Vídně z inspekční cesty: „Srdce krávo, ubohé Čechy sténají a pomáhá se jim jen papírem.“ — Z toho viděti, jak se pracovalo na zmírnění hospodářského úpadku a viděti též, že tento císař měl sice dobré srdce, avšak málo vůle, aby skutečně trpícím národu pomohl.

Začátkem r. 1775, vypuklo prvé vzbouření v okolí Weckelsdorfu v sev. Čechách, brzy rozšířilo se na Královéhradecku, Bydžovsku, Mladoboleslavsku a vůbec celým Polabím. Rovněž v již. Čechách byl lid neobyčejně rozjitřen. 24. března nabylo již vzbouření velkého rozsahu, převládalo se na Moravu, kde se ujalo hlavně na Jihlavsku, Znojemsku, a na vých. Moravě byly nejsilnější bouře na Příborsku. Byly obavy, že vzbouření přenesou se i do Uher. Selský robotný lid, ozbrojený kosami, vidlemi, v hordách po třech až čtyřech tisících plenil dvory a pálii šlechtické zámky. Tomuto nejasnému soci-

álnímu hnutí chtěli různí agenti domácí i cizí, hlavně z Pruska sem přišli, dáti zabarvení politického neb náboženského povstání. Avšak nechtělo se jim, poněvadž lid byl si vědom, že bojuje proti hladu a za svá lidská práva. Jedna část vzbouřených napadla zámek Chlumec, byla však krvavě odražena. Z toho povstalo řeční: „— byl bit jako sedláci u Chlumce.“ Jiná část v počtu 15.000 táhla na Prahu, aby za pomoci rovněž zuboženého lidu městského dobyla hradu. Avšak i zde byli sedláci hrstkou jízdy v krátké době rozprášení. Bouře pak během roku ztichly, avšak nespokojenost byla stále zřejma. Vzbouřenci zničili na 30 zámků a vypálili několik set dvorů. Ve Vídni pochopili, že rozřešení nesmí býti již na dlouho oddalováno a Marie Terezie vydala 13. srpna 1775 patent, jímž se poddanství neodstraňovalo, ale upravovalo. Některé skupiny sedláků byly roboty zbaveny, jiným přislibeny úlevy dosti velké. Ustanoven počet dní služeb placených, které nebyly však v praxi o nic lepší než roboty nucené. Šlo o to, aby libovůle šlechty bylo co nejvíce omezeno. Šlechta však ustanovovala nyní správce z vlastního lidu, kterým pouze nařizovala, kolik peněz mají vytěžit a ji odvésti. Tito zpanštělí mladí lidé stávali se pak pravou boží metlou poddanému lidu. Pro ně neplatily ani císařské patenty, ani nařízení krajských hejtmánů. Josef II., který ze svých časových cest poměry dobře znal, sám o nich napsal: „Proti nim sedláci nemají žádné ochrany ani u kraj. hejtmánů, netečných a nesmělých, ani u duchovenstva nezávislého a hrubého, ani u učitele méně než obecní pastýř placeného a téměř stejně nevědomého; nejlepší rády nejsou k ničemu, poněvadž se neprovádějí a sedláci jich neznají.“ A jinde píše: „Naši správci a úředníci dovědli těžiti jen z lidí, ale ne z půdy; proto lidé jsou vysíláni a jejich zkázou země pustne.“ Vzbouření bylo pak likvidováno a na nátlak ode dvora vídeňského (kde nyní dobře znali již pravou příčinu vzbouření, avšak nechťeli si přilítá poněmát šlechtu), bylo proti poviněnému poddanému lidu postupováno na podstatně méně než na zlésky k poddaným, jak jsem již řekl, ale poněvadž jejich jednání bylo omlouveno příslušným útlakem ze strany pánstva: 4 osoby byly pověšeny v Praze, několik na venkově, náčelníci vzpoury odsouzeni do 3-letého žaláře a lid, který tak brzy vystřízlivěl a poznal svou slabost pokutován z větší části 25 neb 50 ranami karabádem. Po tomto povstání, které bylo ubohé, neorganizované, hledem a strašlivými útrapami nevolnictví vynucené, hleděl císař Josef II. stále na to, aby zbavoval pány pozvolna moci, hlavně jejich trestního práva a jsa vychován školou anglických národohospodářů-fysiokratů přijal jejich zásadu, že lidská bytost nemůže býti předmětem vlastnictví. Vydal 1. listopadu 1781 edikt o zrušení nevolnictví, který však zůstal mrtvou literou. Alešopn osobní svoboda poddaných jim nebyla v praxi nijak dotčena. Avšak pokrok byl v tom, že sedláci, stav selský, stal se předmětem práva a příkládá se mu kromě povinnosti také jistá práva (podobně jako cechům městským), která se stala později základem všeobecného práva občanského. V celku však nejvíce měl státní pokladně a také poddaným po-

moci patent z 10. února 1789, dle kterého mohli sobě sedláci ponechat z hrubého příjmu svých pozemků plných 70 procent, ve prospěch státní pokladny měli odváděti 12½ proc. a zbytek 17½ proc. hrubého výnosu zbýval na vrchnostenské dávky. Patent tento způsobil zděšení u šlechty, která jim byla zbavena největší části svých příjmů a též u většiny sedláků, kterým byla dáta 30 proc. ve prospěch státu a vrchností příliš vysokou. Uskutečnění svých posledních patentů se však císař Josef II. nedožil, neboť ustanovení jeho, která byla velice pochybenou agrární reformou, vzduch tomu, že poněkud přispěla k pozvednutí selského stavu, zničila za Leopolda II. a Františka I. Poplatnost vrchností osobní službou a dárkami zůstala pak zachována až do revoluce v r. 1848, kdy nemohly již stav ukončen zrušením poddanství a navrácením osobních svobod selskému lidu.

Pokračování.

Učitel Národů, Jan Amos Komenský.

Vezměte do rukou české dějiny a čtěte. Najdete tam v zlatém kruhu jmen lidí, kteří tvořili české dějiny, též jméno Jana Amose Komenského, velkého Moravana, Učitele Národů.

Mistr Jan Hus rozšířil znalost českého jazyka v daleké cízě svým hlasem reformátora náboženského a měl přímý vliv na vytváření nejvládnější etapy v duchovním vývoji našeho národa. — Jan Amos Komenský svou prací, již byl tak bohat jeho strastný život, nezasáhl do historie své doby, avšak tato jako plodná jeho práce, konaná ve jménu lidství a uskutečnění náboženského křesťanského života, působila ještě za jeho života po celém tehdejší civilizovaném světě a uplatnila se též u vzdělaných tehdy národů asijských. Komenský narodil se 28. března 1592 na Slovesku v Uh. Brodě. Ošlehl úplně již ve 12 letech, což bylo příčinou, že ke vzdělání v latinských školách dostal se poměrně pozdě. Své studium započal r. 1608 v Přerově pod vedením českobratrského biskupa Jana Láneckého. Jeho nadání a síla se zamiloval a přijal do rodiny. Na vyšší studium byl poslán do Herbornu v zemi nassavské, kde svou velikou pilí dopracoval se velikých úspěchů a kde již tehdy pojal úmysl pro své krajany napsati dvě velká díla: „Slovník česko-latinský a latinsko-český“, aby jim usnadnil studium všech významných děl evropských učenců, kteří psávali pouze v jazyku latinském — a „Divadlo veskerenstva věcí“, totiž popis tehdejšího světa a jeho dějin. Své vzdělání doplnil ještě na vysokém učení v Heidelbergu v Perýni, odkudž vrátil se pak do rodné země. Zde počal ihned vyučovati na škole, která mu dala základ ke vzdělání. Avšak již r. 1616 povolán byl svou církví ke správě duchovní jako pomocník svého příznivce biskupa Láneckého a pak jako samostatný kazatel a ředitel školy ve Fulneku, kde mezi obstaráváním úspěšně působil po 3 léta. Po osudné porážce Českého národa na Bílé Hoře, kdy pronásledování byli hlavně rekatolizující kazatelé, byl nucen skrývat se na různých místech Moravy, nežli nalezl bezpečnější útočiště na statku svého pří-

Policajt u nebeské brány.

Deklamace.

Policajta bytost státní,
sem tam trochu neobratná,
životní pouť dokonala;
ó, dobrota neskonala,
na cestu se rychle dala,
by snad něco nezmeškala.
A tak jednou — zrovna k ránu,
na nebeskou tlučá bránu.

Petr, ještě rozespálý,
na příchod ten nenadálý
nepřipraven, bruce, vstal,
šoural se a klíče hledá,
kdo že mu teď pokoj nedá
poucha si huboval.

„Kdo to,“ ptá se ostře, suše,
„Já jsem, policajtská duše.“
Svatý Petr, zvedne zrak,
Dýmku vydá, kouře mraky
svatou jeho hlavu zdobí,
velký klíč již v zámku chřestí,
jeho tvář však zloba věští,
klíčník boží dnes se zlobí.
„Co tak bouříš,“ zhurta hřímá.
Policajta hrůza jímá.

Postavil se do haptáku,
jak to viděl u vojáků,
salutoval, stál jak svíce,
strachem bledý jeho lice
a dychtív své věčné spáse
Petrovi se takto hlásí:

„Poslušně Ti Petře svatý
melduju, že staré hnáty
moje v světě dochořily,
proto, Petře roztomilý,
do nebe mne pusť, bych v slávě
Boha chválil. Co mám v hlavě —
sakra,“ zaklel zcela tiše,
po svém pohladil se bříše:

„Buliček jsem, Francék z Hranic,
říkají, že prý jsem na nic.“

Tu se usmál Petr svatý,
soucitem byl trochu jatý,
policajta pěkně měří,
jeho slovům zcela věří,
ale přece výslech malý
zahájiti neotálí,
vezme knihu, hledá cos,
usměje se: „Tys mi kos!“

„Do nebe chceš, brachu milý,
he, co pak jsme urobili
na tom světě k slávě boží?
Váleli jsme se na loži,
he, a mazali tak deku
he, není to skoro k vzteku
z rána bouřit, he, tak hlásit,
co má duši tvoji spasit,
zásluhy-li jaké máme
směle hned to vyznáváme.“

Tu policajt prsa vypne
a už směle — skoro — křikne:
„Zásluh mám já celé řady
za Rakouska měl jsem řady
jak na Francaka někdo pískl,
já už jsem ho ihned stískl,
na sebránu i na luzu
já jsem pouštěl vždycky hrůzu.
Že jsem dobrý srdce měl,
málem bych řict zomřel:
Holčička když někde malá,
lásku skrytý prodávala,
přimhouřil jsem oči obě
a pomyslíl jsem si sobě:
nehas co tě nepálí!
A tak když mne potkaly,
tráfilý se holky svaté,
někdy ovšem jedovatě;
za to zehrák na ulici
těžko kde našel kondici —
naše město mělo zření!
žebrační že vůbec není.

Zapoměl jsem ještě říci,
o procesích nosím svíci
k větší cti a slávě boží,
ať se chvála jeho množí
říkám denně bez přestání
i tén jež jsou bez vyznání,
poličky jsem já všechno
he — he, jako malé děčko.“

Boží klíčník svařil čelo
„Do nebe by se ti chtělo,
věřím brachu, na mou věru
v nebi dělat kariéru.
Snadno rychle, mrsko malá,
podle Francaka Vymazala
co je v knihách uvidíme
a pravdy se hned dozvíme.“
Dědek Petr a vez hluku
na knihu už vložil ruku.

Listuje a hledá tiše
v hlavní knize nebes říše
B, b, Buliček, tu máme,
toto konto dobře známe.
Má dáti, dcl, obě strany
výborně jsou vyrovnány, —
vejdi policajtská duše
zásluh Tvých je plná nůše.“

Tak vidíte, slával ajta
vešla duše policajta
do nebeské slávohrány
a honí tam tulipány,
má se dobře, chváli bcha,
že by odtud vzala roha
nevěřím a přejí sobě,
v této těžké strastné době
krásný policajtský osud.
Hodnější bych byl než posud,
říkal bych pak bez přestání
i tén, jež jsou bez vyznání:
ať se chvála boží věčná
množí až do nekonečna.

Duševní síla neb obratnost stvořily první majetek. Nerovnosti životních podmínek byly způsobeny nerovností ducha (vzdělání) a odvahy.

Nesprávné je mínění, že rovnost je přírodním zákonem. Příroda nic stejného neproduje. Její vrchovatým zákonem jest podřízenost a závislost.

Srdci přísluší určovati úroveň našich zájmů, rozumu pak následovati je.

Lidé důvěřují více zvyku a tradici svých předků než svému rozumu.

Strach a naděje přemluví člověka k čemu-koliv.

Víra je útěchou bídných a hrůzou šťastných.

Umění libiti se jest umění klamati.

Kdo dovede samostatně mysliti a má uslechtilé myšlenky, ať použije, může-li, povzneseného způsobu mistrů. Všeliké bohatství výrazu právem náleží tomu, kdo dovede jich využití na pravém místě.

Dvoji věcí jest se učiti výmluvnosti a pravdě: této, abychom dali pevný základ výmluvnosti a dobře života užili; výmluvnosti pak, abychom řídili chování jiných lidí a hájili pravdy.

Ženy nemohou pochopiti, že by byli mužové nestranní vůči nim.

Nechválíme ženy, ani prostřední spisovatele tak, jako oni chválí sebe samy.

Prostí a cínosní lidé zavádějí jemnost a poctivost i do svých radovánek.

Lakota ohlašuje nachýlený věk a zrychlené přebíhání radosti.
Lac de Vauvermarques.

znávce a souvěrce pana Karla ze Žerotína v Brandyse n. Orlicí. Zde vypracoval novou mapu Moravy a zde také poměla mu morem jeho milovaná rodina. Ve dnech těžkých strasti napsal pro účelů svou i svých pronásledovaných souvěrců: „Labyrint světa a ráj srdce“. Jiný spis nazvaný „Truchlivý“ vznikl za největšího zoufalství nad zničením českého blahobytu a vzdělanosti, které dokonala vítězná dynastie habsburská a církev katolická. V jiné knize: „Hlubina bezpečnosti“ dokazuje, že jen tehdy klyne člověku spokojenost, štěstí a klid životní, drží-li se Boha jako jediného pevného střediska světového. Brzy však byl nucen uprchnout z Brandyse až k zemským krkonošským hranicím, aby v případě nebezpečí mohl se uchýlit do Polska. V této době začal psát své přední výchovné dílo: „Didaktika“ t. j. umění umělého vyučování, v němž dokazuje nutnost vzdělání každého člověka bez rozdílu, nutnost výchovy mládeže v mateřském jazyku. Tímto dílem chtěl Komenský přispět k obnově vzdělání nejširších vrstev českého lidu, který dlouhou válkou a vypovězením vzdělaných lidí ze země velice upadl. V zimě r. 1623, když poměry se neuklidňovaly, byl nucen uchýlit se do města Ležná v nynějším pruském Poznańsku. Aby se užíval, počal opět vyučovat na latinské škole a stále bádá na zdokonalení vyučování latiny. V r. 1631 vydal knihu: „Brána jazyků otevřená“, která byla nejen výbornou učebnicí jazyka latinského, ale i jakousi naučnou sbírkou všeho tehdejšího vědění, shrnutého v 1000 větách a 100 kapitolách. Tato kniha získala mu světovou slávu a zavedena na školách nejen v Německu a Polsku, ale i v celé Evropě, kromě mateřských zemí českých, roudenských Habsburků a římsko katolické, a u národů východní Asie. Pojal úmysl napsati učebné knihy pro všechny stupně škol a proto počal od základů, školou mateřskou pro děti do 6 let. Vydal knihu: „Informatorium školy mateřské“, v níž dává podrobné rady rodičům, jichž zastupcem pro výchovu nejmenších. Tato kniha pak jeho slávu utvrdila. Šest knih pro školství obecné nebylo však vůbec vydáno a úplně zaniklo. Současné psal souhrn vši tehdejší filosofie a vědění, který nazval „Brána věcí“ a později dílo rozšířil na „Vševědu“. Avšak jeho úřad ředitele školy leženské a úřad tajemníka církve českých bratří velmi zdržovaly jej v jeho velkém podnikání, který byl s dychtivostí očekáván vzdělaným světem. V r. 1641 na vyhlášení svého přítele Angličana Samuela Hartliba vydal se do Anglie, kde anglický parlament pověřil jej zřízením sboru, který by pracoval na opravě věd. Velký učitel Komenský vypracoval návrh k tomu cíli a nazval jej „Cesta světla“. Základ spatořoval ve zřízení řádného obecného školství s dozoru sboru učenců všech národů, kteří měli být současně, aby se zamezilo ničivým válkám, jakými mezinárodním soudním dvorem pro vyrovnávání sporů. Avšak vzbouření v Irsku přerušilo všechny práce a tu velkého Komenského přelhal pozvání ze Švédska, aby pro švédské školy upravit vyučování učebného jazyka latinského. Upravit se v městěku Elblínku na břehu Baltského moře, kde pokračoval ve své velké práci vševědu, a kde se zdržel 6 let až do r. 1648, kdy zvolen biskupem církve českých bratří. Jdouce však se do Ležna. Ke svému podnikání s vydáním „Vševědy“ chtěl přidružit práci k odstranění válek všeobecným vzděláním a probuzením lidu. Zamýšlel napsati „Obecnou poradu o napravení věci lidské“. V této práci vyřadil své vyloučení jeho vrstevníků z účasti na vestáltském smíru a úpadek církve. Jméno jejím rozložil se se zbytky souvěrců spiskem k slzám dojmavcům: „Křátem umírající matky Jednoty bratrské“, v němž odkazuje svému tipicmu národu všechny stálky duchovní a dědičiví Husovy náboženské pravdy a prorokuje mu lepší budoucnost, protože prý zvedl se k obraně pravdy boží. Na to na krátko byl hostem sedmihradského knížete Zikmunda Rakovského v Šarýřském Potoku, kdež měl zřídit školu vševědu. Skonem knížete dílo překaženo, ze školy založeny pouze tři nižší třídy, jazykové. V létě 1654 vrátil se do Ležna před válkou švédsko-polskou, za níž na jaře postižen byl ranou nekrutější. Při požáru města shořely jeho rukopisy většina jeho životního díla, mezi nimi i „Poklad jazyka českého, velký slovník česko-latinský“. Po tomto neštěstí odešel na pozvání Vavřínce de Geera, syna bohatého holandského kupce a voj. dodavatele švédského do Amsterdamu, kde znovu vydával své starší díla a pracoval na nových. Jeho vyučovatelské spisy dosáhly největšího uznání. Jeho opravy však se v tehdejší době neuplatnily, poněvadž předstihovaly jej o sta let a došly uskutečnění teprve v dobách nejnovějších, koncem min. století. Posledním jeho spísem bylo: „O jednom potřebném“, kde vypisuje osudy svého těžkého života a snahy o povznese lidstva. V této knize rozmrzen a zničen těžkými zklamáními přichází k závěru, že je jediným potřebným a nejlepší pamětí není jen našeho národa, ale všeho vzdělaného světa.

Veliký Učitel Národů zemřel pak 14. listopadu 1670 a byl pochován v evangelickém chrámě v Naardenu. Jeho hlavní zásady výchovné: vyučování mládeže v jazyku mateřském, potřeba všeobecného vzdělání a potřeba vyučovat ve školách názorně, věcně, nikoli slovně zůstávají uhlavným kamenem našeho nynějšího školství a hlavně školství reálného a odborného. Naším současníkům zůstává vzorem svým nepřátelstvím oproti náboženské lži, svou prací pro národ a pro lidstvo, trpící vášněmi a nevzdálostí. Jeho ušlechtilému duchu a velké práci patří dík a nesmrtelná pamět nejen našeho národa, ale všeho vzdělaného světa.

Politický týden.

Domá. Jak se naše nevyčerpatelné aléry staly odpornými, možno dobře poznati na slusném tisku. Je toho již příliš mnoho, aby se každý strach a každý list nemusel stydět. Aléry přebíhají na pole osobních útoků, které naprosto pozbyly důležitosti už ve 24 hodinách. Pouze opoziční tisk nár.-demokratický a komunistický luhuje si až na česné výjimky v rozmarování špíny. Tož rozšiřování akceptivismu v našem veřejném životě, které demokracii níže neslouží.

Jarní práce Nár. Shromáždění započaly 18. t. m. Pravidelné schůze sněmovní budou trvati nepřetržitě až do velikonočních svátků. Ihned v prvé den sešla se sociálně-politická komise k projednání materiálu, získaného anketou o ochraně nájemníků. Ve středu konala se porada o pozemkové reformě a reorganizaci pozemkového úřadu. Vláda předložila k projednání návrh zákona o odpočinkových a zaopatřovacích požitcích a jednorázové výpomoci pro učitelstvo na mimostátních národních školách na Slovensku. Dále předložil návrh zákona na zrušení odměn uchopitelům a udayatům daňových přestupků a na použití přebytků důchodkových požitků. — Pracuje se na nové úpravě platů státních úředníků, dotyčná předloha přijde však na program až v podzimním zasedání. Na povolaných místech není nížež znám o tom, že by se měla vysokoškolským započítavati studijní léta do postupu, jak se v jistých kruzích vytrvale pová. — „Čs. Deník“ objevil úplatkářskou aféru v Pozemkovém úřadě v Olomouci a obviňuje přímo jednoho inženýra tohoto úřadu a žádá přísné vyšetřování.

Zahraničí. Polský min. zahraničí hr. Zamoyski snaží se asi všemožně o dorozumění s čs. republikou jak dosvědčuje nedávny článek v jeho orgánu „Gazeta Warszawska“. Předpokládá se v něm, že nyní po rozhodnutí v javorinské otázce je cesta k dorozumění úplně uvořena. My si to jistě přejeme z hloubi srdce, avšak pokládáme za zbytečné, nechat se vést za nos takovými plány, které obýčejně široká polská veřejnost, většina tisku i jisté politické frakce dovedou lehce zmarit. Cesta k dorozumění s naší republikou vede souběžně s polským veřejným míněním a to musí být nejprve řádně poučeno, informováno a zbaveno všech pro Poláky tak typických předurků proti nám. — Jinak se budou stále opakovati výpady a la Liebermann, který útočil proti st.-germánské smlouvě, již vytýká imperialistický základ, poněvadž odtrhly Těšínsko od Polska a uznala Podkarpát. Rus současně čs. republiky. Ratifikace smlouvy neupravuje prý nijak definitivně hranice československé. Při takové přepjatosti pan Zamoyski jistě nepořídí vinou svých vlastních lidí. — Republikanism tlačí se i do srdce Asie. Po Turecku přichází Persie, kde ústavní poměry jsou slusné vyvinuty a kde jsou nespokojeni se svým vládcem šachem — stále prý jen cestuje po Evropě a o svou zemi ví málo zjmů. Poněvadž reformní strana dosáhla v perském parlamentu většiny, bude se min. předseda pokoušet o zavedení republikánské státní formy. — V nejbližších dnech dojde k poradám německo-rakouským, kancelář dr. Marx navštíví rak. spolkového kancléře Dr. Seipela. Z jejich jednání mnoho toho na světlo boží jistě nevyjde. — Říšský sněm nešel svěmu osudu, sám se rozpustil. V německém tisku se jeho práce neocetňuje, spíše odsuzuje a to hlavně v nacionalistickém tisku, který dýchá a žije jen pro svého kaisara, Hindenburga a Ludendorfa. Pravičácké strany se kasají už dnes a cení své poctivé německé zuby na celou Evropu. Kam to s Německem spíše, těžko prorokovat. Aby si pomohli z valutové mizerie začínají vydávat po zlatých markách, nyní i stříbrné peníze po 1 2 a 3 markách, k jejich vydání podle tolik, kolik bude staženo peněz papírových. — V Rusku je rovněž otázka finanční reformy na programu dne a valutové oddělení lidového komisariátu započalo die sdělení „Zvěstiji“ s výkupem sovětských státových. Sručenou cenu státových v oběhu odhadují na 51 mil. zl. rublů a budou se vyměňovat v poměru 500 miliard = 10 zl. rublů. K 1. lednu 1925 chtějí mít v oběhu kovových mincí za 100 mil. rublů.

Z domova i ciziny.

Týdenní kalendář: 22. března 1471 zemřel husitský král Jiří z Poděbrad, r. 1832 zemřel J. W. Gothe, slavný básník německý. — 23. března 1882 zemřel český historik a filolog A. V. Šembera. — 24. března 1775 vypuklo selské povstání, 1820 Jezovité vypovězeni z Ruska. — 25. března 1677 zemřel v Londýně český rytec Václav Hollar. — 26. března 1870 zemřel Michal Hodža, slovenský buditel-spisovatel. — 27. března 1862 zavedeno v sokolských jednotkách týkáni. — 28. března 1592 narodil se Jan Amos Komenský, biskup českých bratří, myslitel a Učitel Národů.

Redakční úzvěrka listu je v úterý v poledne. Žádáme své čt. dopisovatele, aby své rukopisy posílali tak, abychom je nejpozději do této doby určitě obdrželi.

Daňové podvody ly J. J. Waldes. Prazské listy zabývají se daňovým podvodem známé pražské velkořimny J. Waldes. Tato firma dluží státu na daních a dávkách asi 10 mil. Kč, které jsou jen z části kryty položenou 4 mil. Kč na jméno firmy v pozemkové knize. Větší obnos nemohl si erár dáti knižně psáti, poněvadž majetek firmy zatížen je již 30 mil. Kč, které Waldes i se společníky dávno shrábl a uložil v cizině. Waldes měl až do polovice roku 1921 diplomatický pas. Později byly mu pasy vystavovány „na vyšší rozkazy, jak se sám chlubil. Že za tím vězí jakási uplacená duše, je samozřejmé, neboť nemůže dostati pas ten, kdo nemá u nás v republice vynovány daně. Jeli-kož i veřejní společníci firmy, rodina Putz, zažádala o vystavení pasů do Spoj. Států, kam Waldes už dávno jezdívá nejméně třikrát do roka, je očividné, že se těmto velkovýřázcům republiky jedná o přenesení majetku firmy do New Yorku, aby se zbavili povinností zaplatiti nezajištěný milionový zbytek daní. Tyto „vyšší rozkazy“ by měly být náležitě osvětleny. Chceme vědět, nač a na koho musí platit ti nejmenší poplatníci největší část státních daní!

Parcelace velkostatků paskovského, patřícího Güntherovi Stolberg-Stolbergovi v Paskově, byla vyhlášena Předsedou komisí v Frydku. Nemovitosti skládají se z dvorů v Paskově, Zábne a Hrabové a ze sladovny v Paskově. Zemědělské půdy jest 524 ha, pastvín 43 ha a j. půdy 19 ha. Žádosti uchazečů o přídel dle vyhlášky od 16. do 30. března.

Klerikální zavlíst. V Metylovicích na Místecku vystavěl si „Sokol“ m. r. tělocvičnu a protože není tělocvičny ve škole, propůjčuje „Sokol“ na žádost místního školního výboru svou tělocvičnu také k účelům školního tělocvičnu. To

nebylo vhod klerikálnímu rolníku Fr. Pečínkovi. Vyčítal si chvilu, když uč. Buzek vedl děti na tělocvičnu a odvedl svého synka Jana z řady žáků a na učitele, jenž mu na nezákonnost tohoto počínání poukázoval, se osopil: „Pro moje děti není Sokolovna!“ Výstup ten vyvolal mezi žáky, před nimiž byla autorita učitelova snížena a ovšem i mezi obecnem. Ale Pečínka se tímto hrdivstvím nespokojil. Udal správce školy a starostu místního „Sokola“ Ostrčila, že prý si zavolal jeho 9letého synka Rudolfa do kabinetu a tam prý jej do krve ztýral, prý za to, že starý Pečínka nechce děti nechat tělocvičit v „Sokolovně“. Celý ten výstup si Pečínka vymyslel, jen aby učitele a nenáviděný Sokol zomudil. Při líčení u okr. soudu v Místku byla prokázána bezpodstatnost tohoto nářku a nevině načený učitel osvobozen. Správce školy zastupoval dr. Sedláček, advokát v Místku.

Okr. řemeslnickou živnostenskou výstavu a tržnici v Lipníku 1924 pořádá „Řemeslnícko-živnostenská Jednota v Lipníku“, pod protektorátem měst. rady v Lipníku ve dnech od 30. července do 18. srpna 1924. Výstavy umouhou se účastniti jako vystavovatelé veškeré české průmyslové a živnostenské podniky a společenské neb soukromé, které mají své sídlo v obvodu okresu lipenského. O případné účasti jiných vystavovatelů rozhoduje výstavní výbor. Příhlášky pro vystavovatele s výstavním řádem byly již na všechny české živnostnky a řemeslníky rozaslány. V případě kdyby některou nebyla příhláška zaslána, reklamuje u p. Goňe, obchod. železem v Lipníku. Poněvadž výstava tato má poskytovat úplný přehled a obraz řemeslnické a živnostenské výroby našeho kraje, je v zájmu všech řemeslníků a živnostníků, by výstavy se všichni účastnili co vystavovatelé, by pochopili význam pořádání výstavy jak pro prospěch národní v našem kraji, tak i ve prospěch svý.

Školy jsou pro nekatolíky, možno usoudit z upozornění v min. čís. klerikálního „Ostravského Kraje“. Pomazaný redaktor tam píše: „Sděluje me katolickým rodičům, že 25 t. m. jest zasvěcený svátek Zvěstování P. Marie. Proto neposílejte svých dětí do školy, ale předem jim vystavte omluvky, abyste se vyhnuli všem nepříjemnostem se strany školních správ. Konejte svou povinnost v hájení svých náboženských práv, která i nám jsou zaručena.“ Jen neposílat děti do školy! Mnohem lepší je lelkování v kostele. Konat svou povinnost občanskou a povinnost rodičů k dětem, nemusíte, jen když konáte své povinnosti jako velmi katolíci. Mnohem lepší je žít bohaprázný život, držet se prázdné formy obřadů a zůstat na ubohé úrovni sedláka z 18. stol., zotročného katolíčkami pány za pomoci farizejů v kutnách. — To je rub nynějši klerikálně-politické morálky. Kolik dětí bude ve zlém za leta vzpomínat svých rodičů, že zanedbávají jejich vzdělání, jehož potřebují pro boj o existenci a bez něhož zůstává každý vždy ubohým nevědomým robotníkem ve prospěch jiných — to je klerikální farizeum docela jedno. Jen když je na světě hodně hloupých lidí, kteří je vydrží svými těžce vydělanými korunkami.

Bezzbožná aféra M. N. D. Pod tímto titulem rozeslala la Naftaspol svým odběratelům letáky a tučným písmem uvádí v nich argumenty, že tendenci zprávy v časopisech, o její účasti na uvedené aféře uveřejněné, se na pravě nezakládají. Omluvu tuto podrobovati kritice, dožad soudní řízení v této záležitosti o vině účastníků plného svědla nejezdna, bylo by absurdní, otevřené však možno říci, že hlavní vina padá ne na ty, kteří se podpláceli dali, nýbrž na ty, kteří nejen podpláceli a tak celou řadu rodnů do zkázy a neštěstí přivedli, nýbrž i naše státní zřízení za hranicemi zdiskreditovali. To jsou ti hlavní škůdci našeho společenského a mravního života, to jsou ti parazitové, kteří se zahryžli do těla našeho státu, a s takovými lidmi musí jak spravedlnost, tak celá veřejnost v prvé řadě počítat. Plných 300 let čekal český národ na osvobození z nepřátelského jha a poněvadž my všichni příčina zániku naší samostatnosti známe, nesmíme připustiti, abychom pro korupci, úplatkářství, neupřímnost a nesvár v našem národním hospodářství, tuto opět ztratili. Zásadu poctivosti a svědomitosti musí každý jednotlivec sám od sebe začít prováděti a uplatňovati. Toho si budme vědomi, že bude-li každý z nás z poctivého křemene, bude celý národ z poctivého křemenu. V. L.

Česká veřejnost! Už vícekrát byla v tomto listě uveřejněna zpráva, opravdu poplašná, že v Hranicích má být přeložen 40. pěší pluk i s hradbou do Valašského Meziříčí a na jeho místo, že má být přeložen 34. pěší pluk, většinou německý, z Opavy, bez hradby. V parlamentě, na schůzích, v tisku a vůbec všude ve veřejnosti ozývá a propaguje se heslo: Šetřiti! A tím zcela zbytečným přeložením dvou pluků se bude po čertech špatně šetřiti! Ženatí důstojníci a poddůstojníci 40. pěší pluku se už v Hranicích dostali do normálních poměrů, zvykli si, vzili se do zdejších poměrů, přizpůsobili se jim a už se mají zase stěhovati! Čert ví, či je to nápad, kdo má v tom prsty, komu na tom záleží a za jakým účelem a z jakých důvodů se má tak státi? Všichni obyvatelé Hranic, obzvláště zastupitelstvo, měli by se proti tomu s plnou vehementí obrádit, aby nám dávali do Hranic pluk většinou německý, do těch Hranic, které ještě před nemnoha lety s napjetím všech sil vymýnaly se z područí německého. Pod popelem hanají ještě uhlíky bývalého hranického německví a odrodilství a příchodem německého pluku by se znovu mohly rozhořet a k novému životu probudit. Když stěhoval, tak at se stěhuje 34. pěší pluk přímo do Val. Meziříčí a uspoří se tím statisíce, ba miliony. Tolik rodnů důstojníků a poddůstojníků 40. pěší pluku musilo by si hledat nový byt ve Val. Meziříčí a když ho nenašou, podrží své zařízené byty v Hranicích, jejich manželky tu zůstanou a oni budou za nimi přetáčet z Val. Meziříčí a v Hranicích nastane katastrofální nouze o byty příchodem ženatých důstojníků a poddůstojníků 34. pěší pluku. Kolik peněz se tím zbytečně vyhodí a utratí, když takové roční budou muset žít na dvě strany, to musí každý uznati! A potom! V Hranicích je největší, vzorně zařízený vojenský ústav v naší republice a ten potřebuje

samozřejmě dosti často hradbu. Bude-li 40. pěší pluk přeložen do Val. Meziříčí, tak bude vojenská hradba dosti často jezdit do Hranic. Račte ve našem listě tkumotit všeobecné přání! At 40. pěší pluk zůstane se svojí hradbou v Hranicích a 34. pěší pluk, at se přeloží do Val. Meziříčí. Tam v čistě českém městě i kraji nemůže v národním směru škodit. Ze stanoviska všennárodního, úsporného i lidského je tento požadavek samozřejmý. Pány poslance a senátory za náš kraj žádáme, at náš požadavek hájí a fednují! Je to požadavek na výstost spravedlivý! Jsme zvědaví, vyhoví-li se tomuto požadavku všeho obyvatelstva i ženatých důstojníků a poddůstojníků 40. pěšího pluku!

Všeho moc škodil! I. Ministerstvo vnitra udělilo výnosem ze dne 5. ledna t. r. výboru pro postavení vzorné školy ve francouzské obci Vaudy povolení ku sbírkám po všem území R. Č. S. na zřízení vzorné školy v obci Vaudy v době od 1. ledna do 15. března 1924. — II. Ministerstvo vnitra plně oceňuje veliký význam Čsl. Červeného kříže udělilo výnosem ze dne 25. ledna 1924 povolení k získávání členů a vybírání příspěvků v měsíci únoru. — III. Na základě zmocnění ministerstva vnitra ze dne 5. února 1924 udělila morav. zem. správa politická v Brně povolení konati na Moravě sbírku ve prospěch Masarykovy ligy proti tuberkulóze v době od 1. do 31. března. — IV. Zemská správa politická udělila sboru pro oslavu 100letých narozenin Bedřicha Smetany povolení uspořádati na Moravě od 1. února do konce června sbírku jubilejní nadace. — A tak dále! Nemohly by se sbírky konati v určitých časových oddělených periodách? Musí se vše v tak krátké době a nepřítomné době — kdy není výdělků — provést? Vedle těchto důležitých a z národního stanoviska potřebných sbírek, navštěvují vás, někdy i vícekrát v týdnu, různá sprostředkovátelé prodeje kalendářů, plakátů, obrázků, knih, mýdel, šněrovadel atd. vše ve prospěch dobročinných; dostávají denně losy, slovní listy, sběrací listiny atd. ze všech koutů republiky. Z prodeje těch různých artiklů teží ty různé instituce velice málo. Humanita je lidská věc, ale až po jisté meze. Bylo by na výstost zajímavo zjistit ke komu se, obzvláště na venkově, jde napřed. Podomní prodej ve prospěch dobročinných měl by být vůbec zakázán! — V článku tom je mnoho typické pravdy!

Všem soucivým lidem! Česká zemská péče o mládež v Brně zřizuje v Kelci ústav pro slabomyslné dorostence. Jsou to bytosti tipici za viny cizí, mezi ubohými snad nejvíce slibovány hodné. Místnosti pro ústav potřebné poskytl ženský spolek Božena Němcová v Kelci, zahodiv budovu zámku a dvora kelečského s pozemky a rozsáhlými zahradami, jichž úprava vyžadovati bude velkého nákladu. Spolek Božena Němcová v Kelci prosí celou československou veřejnost o pomoc a příspěvek. Sběrnu veškerých milodarů je městská spořitelna v Kelci na Moravě. Kdo rychle dá, dvakrát dá.

60leté jubileum dr. A. Hrstky. V těchto dnech dokončil šestou desítku plodného života po celé východní Moravě a v uměl. kruzích celé republiky známý kulturní pracovník dr. A. Hrstka obvodní lékař ve Stramberku, všem lidem jeho práce. Od r. 1903 zorganizoval celou řadu uměleckých výstav na Stramberku, který už dnes má svou jistou výstavní tradici. S touto prací těsně spojena je propagace přírodních krás Stramberského kouta a dr. Hrstka šel ještě dále, on se dal za vyšším cílem a tím je zřízení národního parku na území stramberském. Akce tato je na dobré cestě. Každoročně přicházejí do Stramberka velké proudy turistů, aby si prohlédli kraj, tak krásný a tak dlouho opomíjený a pomáhají obyvatelstvu hospodísky. Dr. Hrstka má však také kromě krás kraje i krásný domov, pravou klenotnicí domovního výtvarného i lidového umění. Jsou tu nejceněnější obrazy některých našich mistrů malířů a cena samotných obrazů je nesmírná. A což teprve lidová keramika, nejvzácnější drahé naše i cizí, překrásné výtvorky a krajiny. V tak krásném domově může bydlet jen duše jemná a ušlechtilá. Přáli bychom jubilantovi, aby se dožlkal uskutečnění svých snah po národním Stramberku v plném zdraví a svěžesti. Přejeme mu, aby zá oční choroba, která jej již delší dobu trápí, odešla a nezpůsobovala mu život. Byli bychom rádi, kdybychom viděli jej letos u příležitosti výstavy svěžího, usměvavého a povítilého. Připoujeme se k přání celého kraje. Mnohája leta.

Příznak doby. Poslední číslo Volné myšlenky bylo opět skonfiskováno. Kolikátá konfiskace je to už během roku? Ani za katolického Rakouska censor tak na tomto listě nerajtoval jako dnes v demok. republice. Nevzpytatele jsou cesty Páně.

K úmrtí gen. M. Pellé. Náhlá smrt tohoto člověka, vojáka, vyvolala vzrušení nejen v celé Francii, ale v celé katolice Evropě. Listy dopovízejí jeho tělo k hrobu dlouhými vzpomínkami. My chceme krátce konstatovat, že Pellé byl člověkem činu, dovedl posloužiti své vlasti jako vojevůdce i diplomat, nám pak pomohl v prvních dobách zmatků zorganizovat řádnou dem. armádu, kterou potřebujeme a budeme potřebovat vždy. Za tuto jeho spolupráci patří mu i naše věčná pamět.

K volbám na Valašsku. Je po boji, po rozložení. Počítají se výhry a prohry. V celku nevidět žádné velké změny. Mnozí, kteří čítali klerikální tisk, který se tak sebezvědomě chvástal, myslili si, tentokrát to klerikálové vyhrají na celé čáře. A zatím nezískali dobrohody nic. Jejich velká huba splaskla. Volby ukázaly také, oč klerikální strana jde. O nějaké než o moc, vládu, protože jejich klerikálství není z tohoto světa. Tot církev bojují — ne za pravdu Kristovu, za lepší náboženský život, za návrat k základům pravého křesťanství, ale za praobčejnou světskou politickou moc a vliv, který lidé potřebují pro hmotné účely světského života a pro ten světský život hojně zlobené mysli, zneužívají obřadů a Kristova učení na každém kroku. Vádcé valašského klerikalismu konavník a posl. Kavan rozslal svým jménem volební leták, v němž toho mnoho vykládal. Také napsal, že lidová strana by ráda viděla, kdyby v městě mezi občanstvem zavlád mír a přátelský pokoj i při různých